

IHANUUKSIEN IHMEMAA - MAAHANTULIJOIDEN SUOMI-KUVA

Pirkko Muikku-Werner

Joensuun yliopisto

Increasing international contacts have directed the attention of language teachers to cross-cultural communication and its problems. Many observations show that in addition to the knowledge of the structural aspects of language, cultural consciousness also has to be awakened in students of foreign languages. Therefore, in language teaching today the emphasis is on giving cultural information which will add to the learner's interactive competence.

More and more international students want to study at the University of Joensuu every year, and many of them take classes in the Finnish language. If the teacher of Finnish as a second language wants to include cultural input in his or her courses, it is necessary to be aware of the starting point. It is hypothesized here that much of the information available to students is stereotypical.

In order to determine what attitudes and knowledge the students had at the time of their arrival in Finland, they were asked about the Finns, the Finnish language, culture, etc., and about the sources of their information. The detailed results presented in this paper indicate that international students know rather little about this country, in which they are going to stay for a longer period. Much work is needed to prepare international students to understand Finnish culture and enjoy the company of Finns.

Key words: cross-cultural communication, stereotypes, Finnish as a second language

1. JOHDANTO

Lisääntyneet kansainväliset kontaktit ovat kiinnittäneet huomion kulttuurien väliseen viestintään ja sen ongelmiin. On havaittu, ettei hyväkään kielitaito yksinomaan riitä vaan kielipiillisten rakenteiden lisäksi on hallittava joukko kulttuuriin liittyviä seikkoja. Kulttuurilla en tarkoita vain

korkeakulttuuria vaan kaikkia yhteisössä vakiintuneita tapoja, uskomuksia ja asenteita. Viime aikoina kielenopetuksessa on enenevässä määrin korostettu kulttuurinopetuksen merkitystä: jos tavoitteena on interaktiivinen kompetenssi, tietoa kohdekielisen maan kulttuurista on annettava hyvin varhaisesta vaiheesta lähtien.

Koska kulttuuritietämyksen lisääminen saattaa merkitä melkoista asenteenmuokkausta ja vanhan informaation uudelleenarviointia, on edullista olla perillä niistä käsityksistä, joita maahantulijoilla on entuudestaan. Tutkimukset ovat osoittaneet (ks. esim. Liebkind 1988), että useimpien ihmisten mielikuvat eri maista ja niiden asukkaista ovat varsin stereotyyppisiä ja valitettavan kielteisiä. Suomea toisena kielenä opettavaa askarruttaakin, millainen on Suomi-kuva maailmalla.

Joensuun yliopistoon tulee vuosittain useita kymmeniä kansainvälisiä opiskelijoita, joista osa haluaa opiskella kieltämme. On selviö, että opiskelijat edustavat maahantulijoiden erityisryhmää: heillä on ollut halutessaan mahdollisuus hankkia informaatiota toisin kuin esim. pakolaisilla. Suomalaisen on kuitenkin kiinnostavaa perehtyä siihen, millaisia opiskelijoiden näkemykset ovat ja kuinka todenperäistä näin valveutuneen joukon tietämys on. Tässä artikkelissa pyrin luonnehtimaan 'kotomaamme koko kuvaa' ulkomaalaisen opiskelijan silmin.

2. KULTTUURI JA SEN OPETTAMINEN

Kulttuurinopetuksen välttämättömyys kielenopetuksen rinnalla heti alusta lähtien on kiistämätöntä. Jo varhaisessa vaiheessa opiskelija ehkä havaitsee, että kohdekulttuurin ja lähtökulttuurin arvomaailmat saattavat poiketa toisistaan melkoisesti. Vaikka oppijoiden ei edellytetäkään omaksuvan uusia arvoja, heille on monesti eduksi kyetä imitoimaan tiettyjä sosiaalisia konventioita.

Jos kulttuurinopetuksen tavoitteet ja sen tärkeys oletetaan tunnetuksi, miksi sitten yleensä puhua asiasta? Vaikka opettaja on hyvin selvillä kulttuurinopetuksen välttämättömyydestä, hän ei ehkä tiedä, miten päämääriin päästään ja miten tavoitteiden saavuttamista arvioitaisiin. Hänellä saattaa olla vaikeuksia määritellä kohdekulttuuri: oma kulttuuri on tuttua, mutta sen analysoiminen ei silti ole yksinkertaista. Kulttuuri voidaan jakaa kahtia taulukossa 1 esitettyyn tapaan:

TAULUKKO 1. Kulttuurin ulottuvuudet

KULTTUURI		
Sivilisaation historia		Antropologinen kulttuuri
	P	
maantieteellinen asema	E	asenteet
talous	R	tavat
politiikka	I	arvot
historia	N	ajattelu
tieteen saavutukset	T	viitekehykset
taiteen saavutukset	Ö	päivittäiset aktiviteetit

Kyseessä ei ole vain yksi arvojen systeemi vaan joukko toisistaan poikkeavia systeemejä sen mukaan kenen joukoissa seisotaan; asuinpaikka, ikä, sosiaalinen asema, sukupuoli jne. luovat erilaisia näkökulmia kulttuuriin. Opeteltavan kielen puhujat eivät aina ja joka paikassa anna oppijalle yhteneväistä lingvististä syötöstä. Kulttuurinopettaja on aina tekemisissä likiarvojen kanssa,¹ ja hänkin joutuu yleistämään.

Kulttuurinopetuksen päätaivoitteita ovat Seeleyn mukaan (1985: 48-58) mm. seuraavat seikat:

1. lähtö- ja kohdekulttuurin erojen ymmärtäminen;
2. kohdekulttuuria koskevan tiedon lisääminen ja tietoisuuden kasvattaminen niistä seikoista, jotka vaikuttavat viestintätapoihin ja käytökseen;
3. kohdekulttuurin arvon ymmärtäminen, älyllinen kiinnostus kohdekulttuuriin ja empatia sen väestöä kohtaan;
4. kohdekulttuurin "etiketin" hallinta ja konventioiden merkityksen ymmärtäminen.

Suomea toisena kielenä opettava joutuu työssään ottamaan kantaa siihen, millä tavoin hän haluaa vierasmaalaisten suhtautuvan suomalaisuuteen. Onko hänen mielestään maahanmuuttajan sulauduttava valtaväestöön omaksumalla sen tavat ja tottumukset, vai riittääkö vähäisempikin mukautuminen. Tavallisimmin tavoitteena pidetään **akkulturaatiota**, jolloin kohdekulttuuriin sopeudutaan asteittain ilman että omaa kulttuuri-identiteettiä hylättäisiin (Acton - Walker de Felix 1986: 20).

Suomea opettavan - tai ylipäänsä maahantulijan kanssa toimivan - olisi kyettävä auttamaan uudessa maassa oleskelevaa, joka ei välttämättä tiedä, kuinka pitkäksi aikaa hän on maahamme tullut. Akkulturaation eri vaiheita on kuvattu monesta eri näkökulmasta, kielellisestä ja sosiaalisesta. Actonin ja Walker de Felixin mukaan (1986: 22) akkulturaation neljä eri vaihetta ovat seuraavat:

1. **turisti:** varhaisin vaihe, jolloin uusi kulttuuri on lähes luoksepääsemätön; tälle vaiheelle voi olla ominaista myös kulttuurisokki; puhuttu vieras kieli on lähinnä irrallisia fraaseja, ja oppija nojautuu vahvasti ensikielen strategiaihin;
2. **selviytyjä:** funktionaalinen kieli ja funktionaalinen kulttuurin ymmärtämys; tämän vaiheen ohittamisen jälkeen oppija on kompetentti kielenpuhujana;

AKKULTURAATIOKYNNYS

3. **siirtolainen:** vaatii pitkäaikaista oleskelua ja työskentelyä kohde-maassa;
4. **kansalainen:** lähes syntyperäisen tasoinen kielitaito.

Taulukkoon 2 on kerätty muutamia näkemyksiä siitä, millaisia seikkoja liittyy kuhunkin edellä mainittuun vaiheeseen (mukaeltu Actonin ja Walker de Felixin taulukosta 1986: 31).

TAULUKKO 2. Nelivaiheinen akkulturaatio-malli

Teoreetikko	Turisti	Selviytyjä		Siirtolainen	Kansalainen
Cummins	Perusuunteinen kommunikaatiotaito		K	Akateeminen	kielitaito
Wong-Fillmore	Noviisi	Edistynyt aloittelija	Y	Kompetentti	Korkea taso
Gardner & Lambert	Instrumentaalinen ja/tai integraatiivinen		N	Intrument. ja/ tai integrat.	Vain integraatiivinen
Maslow	Fyysinen turvallisuus	Identiteetin kehittyminen	N	Itsekunnioitus	Itseaktualisointi
Guiora	L1 ego vain	L1-ego, L2-ego kehitty	Y	L2-ego erillään	L2-ego integroitunut
Curran	Riippuvuus opett./ryhmä	Opett:n/ryhmän huol.pito	S	Riippumattomuus	

Taulukosta on nähtävissä, miten monenlaisia ulottuvuuksia maahanmuuttajan akkulturaation kehittymisen tarkastelussa on otettava huomioon. Cummins (1981) arvioi yksilön kielitaitoa ja toteaa, että turistin ja selviytyjän perusuunteiset kommunikaatiotaidot vaihtelevat kielittäin sosiokulttuurisen miljööön ja keskustelukonventioiden mukaisesti, kun taas siirtolaisen ja kansalaisen akateeminen kielitaito on melko universaalia samantapaisen ajattelu- ja ilmaisutavan vuoksi. Wong-Fillmoren (1983) erittely on edellistä tarkempi: noviisit ovat riippuvaisia ensikielen (L1) strategioista ja sanoista sekä tilanneviheistä, aloittelijat osaavat hyödyntää sääntöjä kieltä tuottaessaan, mutta heidän interaktionsa on funktionaalisesti rajoittunutta, kompetentti puhuja hallitsee sekä kieliopin että keskustelun säännöt ja taitavat, korkeatasoiset kielenoppijat osaavat valita tehokkaita keinoja päämääriensä saavuttamiseksi, tarvittaessa jopa sääntöjä rikkoen. Gardner ja Lambert (esim. 1972) puolestaan kiinnittävät huomiota kielenoppimisen affektiiviseen alueeseen, muun muassa motivaatioon. Mitä pidemmälle opinnot etenevät, sitä keskeisemmässä asemassa on integroituminen kohdekulttuurin kanssa; kielitaito ei ole pelkästään keino saavuttaa etuja.

Maslowin (1954) teoretisointi nojautuu inhimillisten tarpeiden hierarkiaan: kun fyysinen turvallisuus on taattu, on mahdollista kehittää omaa identi-

teettiään ja myönteistä minäkuvaansa sekä toteuttaa itseään. Tämä malli on siirrettävissä myös kielenoppijan egon kehittymisen kuvaukseen. Guiora (1972) puolestaan pitää akkulturaation kannalta tärkeänä yksilön 'toisen kielen', L2-identiteetin kehittymistä: omaan lähtökulttuurin identiteetin rinnalle kehittyy toinen ego, oppija alkaa 'toimia ranskaksi'. Viime vaiheessa L1- ja L2-egot sulautuvat toisiinsa vaivatta. Curran (1976) korostaa oppijan opettaja- ja ryhmäsidonnaisuutta: vähitellen oppija kasvaa riippumattomuuteen.

On selviö, etteivät läheskään kaikki saavuta kansalaisen tasoa ja kynnys saattaa olla monelle ylipääsemättömän korkea. Oppijaa voidaan jonkin verran auttaa, jos kunkin vaiheen ongelmat tunnetaan. Kulttuuritietoa opettavan on hyvä olla selvillä erilaisista vaihtoehtoisista malleista, joita voidaan soveltaa akkulturaation tarkasteluun: kulttuurien onnistunut rinnakkaiselo ei ole pelkästään kielitaitoa.

3. KANSAINVÄLISTEN OPISKELIJOIDEN SUOMI-KUVA

Käytännön kulttuurinopetuksessa on useinkin lähdettävä aivan alusta. Siksi olinkin utelias selvittämään, mitä yliopistoomme tulevat vaihto-opiskelijat tietävät maahan tullessaan. Monet suomalaisethan haluavat mielellään antaa kuvan modernista teollisuusvaltiosta, jossa menevät liikemiehet hallitsevat maailmaa kännyköiden ja tietokoneiden avulla. Ovatko maahantulijoiden käsitykset kuitenkin tämänkaltaisia? Suomea on monissa matkailunedistämiskampanjoissa markkinoitu eksoottisena maana; valtejamme ovat olleet puhdas luonto ja kiireetön rauha.

Suomalaisten ja ulkomaalaisten näkemysten erilaisuudesta antaa hyvän kuvan Suomen Kuvalehdessä (Häyrinen 1994) julkaistu vertailu, josta ilmenee mm. seuraavaa (vastaukset on sijoitettu +/-skaalalle siten, että kukin vastaaja on antanut tietyistä väittämistä joko **plus-** tai **miinusarvion**: + tarkoittaa samanmielisiä, - erimielisiä suomalaisia - tai ulkomaalaisia - vastaajia):

- suurin osa (+ 32) suomalaista vastaajista pitää suomalaisia luotettavina, ja ulkomaalaisistakin monet ovat samaa mieltä (+ 14);
- suomalaiset (+ 23) uskovat, että maassamme on tarjolla laadukasta tekniikkaa yritysälämälle; ulkomaalaiset (- 5) eivät ole asiasta yhtä vakuuttuneita;
- suomalaiset (+ 39) ovat vakuuttuneita tuotteidemme korkealaatuisuudesta, ulkomaalaiset (- 3) eivät;

- suomalaisten naisten puoleensavetävyys on selviö suomalaisille (+ 20) ja ulkomaalaisille (+ 5); miesten puoleensavetävyys on arvioitu hiukkasen vähäisemmäksi: + 13 suomalaisilta ja + 2 ulkomaalaisilta vastaajilta.

Lähes yksimielisiä oltiin vain yhdestä asiasta: Suomi huolehtii ympäristöstä (+ 34 suomalaisilta, + 33 ulkomaalaisilta). Suurin erimielisyys vallitsi Suomen talouden tilasta: vain muutama suomalainen (- 84) mutta useampi ulkomaalainen (- 5) piti sitä vahvana. Ero korostuu myös EU:n vaikutusta pohdiskeltaessa: ulkomaalaiset (+ 3) uskovat suomalaisten hyötyvän Euroopan yhdentymisestä, suomalaiset itse ovat huomattavasti epäilevämpiä (- 32). Silti maamme on omilleen hyvä työskentelypaikka (+ 43 suomalaisilta, - 5 ulkomaalaisilta), ja monet heistä haluaisivat viettää täällä myös eläkepäivänsä (+ 40 suomalaisilta, - 5 ulkomaalaisilta). Lomaa täällä ei sen sijaan haluta viettää (- 20 suomalaisilta, - 11 ulkomaalaisilta). Onko syynä se, etteivät suomalaiset pitäneet itseään kovinkaan ystävällisinä ja iloisina ihmisinä (- 42 suomalaisilta, - 3 ulkomaalaisilta), joten iloa on etsittävä muualta? Toisaalta suomalaisten ei kuvitella arvostavan hyviä ruokia eikä juomiakaan (- 32 suomalaisilta, - 9 ulkomaalaisilta), joten herkkujen perään ei ilmeisestikään lähdetä.

Millaisia sitten ovat Suomeen tulevien opiskelijoiden näkemykset? Perusoletukseni oli, että ne ovat varsin stereotyyppisiä, yleistäviä ja kohderyhmänsä piirteitä yksinkertaistavia (vrt. Tiittula 1994: 95).² Tietoja hankkiakseni jaoin juuri Joensuuhun saapuneille opiskelijoille lomakkeen, jossa oli joukko varsin vaivattomasti vastattavia kysymyksiä. Suomi-tietouden kartoittamiseksi heiltä tiedusteltiin näkemyksiä suomalaisesta perusluonteesta, kulttuurielämämme piirteistä, historiallisista vaiheistamme, suomen kielestä jne. Lisäksi halusin tietää, millaisista lähteistä heidän tietonsa on peräisin.

Kyselyyn vastasi 25 opiskelijaa, joista 12 oli naisia ja 13 miehiä. Kansallisuuskajakauma oli seuraava: 12 brittiä, 5 saksalaista, 4 amerikkalaista, 3 belgialaista ja 1 liettualainen.

Ensimmäisenä kysyttiin vaihto-opiskelijoiden mielikuvia siitä, millaisia suomalaiset ovat. Kysymyksiin ei tarjottu valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan ne olivat avoimia.

“MILLAISIA SUOMALAISET OVAT?”

vaaleahiuksisia	64 %	(16)
hiljaisia	36 %	(9)
sinisilmäisiä	28 %	(7)
varautuneita	20 %	(5)
arkoja	20 %	(5)
vaaleaihoisia	12 %	(3)
pitkiä	12 %	(3)
ystävällisiä	12 %	(3)
ystävällisiä sitten kun olet tutustunut heihin paremmin	12 %	(3)
rakastavat kahvia	4 %	(1)
introvertteja	4 %	(1)
vaikeuksia alkoholin käsittelyssä	4 %	(1)

Myytti hiljaisesta, vaaleasta ja sinisilmäisestä suomalaisesta elää vahvana, vaikka jokainen ympäristöönsä havainnoiva voi hetkessä osoittaa kaikki kolme stereotypiaa virheellisiksi. Hiljaisuuden vaikutelma lienee syntynyt kontakteista, joissa suomalainen joutuu käyttämään muuta kuin äidinkieltään. Kiintoisaa on havaita, että lähes puolet arvioista liittyvät ulkoiseen olemukseen. Useat mielikuvista liittyvät viestintäkäyttäytymiseen, ja ne kaikki kuvaavat samaa ilmiötä hiukan eri näkökulmista. Lähes helpottuneena toteaa, etteivät suomalaisen alholinkäytön nurjat puolet ole selviö kaikille. Tosin kohteliaisuus estää kovin kielteisten mielipiteiden ilmaisua.

“MILLAISTA ON SUOMEN KIELI?”

vaikeaa	28 %	(7)
unkarin kaltaista	28 %	(7)
suomalais-ugrilaista	24 %	(6)
kaikista muista poikkeavaa	20 %	(5)
viron kaltaista	12 %	(3)

venäjän kaltaista	8 %	(2)
pohjoismainen kieli	8 %	(2)
slaaivilainen kieli	4 %	(1)
hassua	4 %	(1)

Kansainvälisille opiskelijoille järjestetään orientaatiovaiheen aikana suomen kielen kurssi (15 tuntia). Sen jälkeen heille tarjotaan mahdollisuutta saada opetusta neljä tuntia viikossa koko lukuvuoden ajan. On ymmärrettävää, että kaikkien motivaatio jatko-opintoihin ei ole kovin korkea, koska osa heistä lähtee kevätlukukaudeksi Venäjälle ja suurin osa oleskelee maassamme vain vuoden. Useimmat heistä osallistuvat vain englanninkieliseen opetukseen. Kuvitelma suomen kielen vaikeudesta on kuitenkin juurtunut yllättävän syvälle. Kielemme historiallisen taustan tuntemattomuus ei siinänsä ole ihmeellistä; tuskinpa suomalaisetkaan opiskelijat - paitsi kieliä harrastavat - osaavat ryhmitellä maailmankieliä sukulaisuuden perusteella.

“MITÄ TIEDÄT SUOMEN HISTORIASTA?”

en tiedä mitään	32 %	(8)
aikaisemmin osa Ruotsia	16 %	(4)
itsenäinen valtio (v. 1917)	16 %	(4)
Venäjän ja Ruotsin vallassa	8 %	(2)
sai itsenäisyytensä Ruotsilta	4 %	(1)
Venäjän lokakuun-vallankumouksen jälkeen Suomi joutui tsaarin valtaan	4 %	(1)

Osa opiskelijoista on tullut Joensuuhun historian laitoksen “Karelia, the Baltic Area and Eastern Europe” -ohjelmaan, joten luulisi historian ylipäänsä kiinnostavan heitä. Kolmannes kuitenkin myöntää, ettei tiedä mitään Suomen historiasta. Toisaalta voi kulttuurin tai aineen opettajan olla helppompaa lähteä liikkeelle *tabula rasa*-tilanteesta kuin korjailta listassa viimeisenä esitetyn kaltaisia virheellisiä tietoja.

“MITÄ TIEDÄT SUOMEN KULTTUURISTA?”

en tiedä mitään	36 %	(9)
paljon saunoja	20 %	(5)
Alvar Aalto	16 %	(4)
Finlandia (Sibelius)	12 %	(3)
Aki ja Mika Kaurismäki	12 %	(3)
Kalevala	12 %	(3)
Nokia	8 %	(2)
arkkitehtuuri	8 %	(2)
Finlandia (vodka)	4 %	(1)
Kivi	4 %	(1)
Leningrad Cowboys	4 %	(1)
puutalot ja -huonekalut	4 %	(1)
design	4 %	(1)
Pentik	4 %	(1)
Kone	4 %	(1)
Värttinä	4 %	(1)
musikki ja elokuvat - monet amerikkalaista tuontitavaraa	4 %	(1)

Suomalainen kulttuuri oli kolmannekselle opiskelijoista täysin tuntematonta. Saunat olivat viidennekselle tuttuja; myös Alvar Aalosta oli kulttuuri. Sibeliuksen ja Kalevalan kanssa samassa ryhmässä ovat Kaurismäen veljekset, joiden elokuvat ovat olleet suosittuja erityisesti Saksassa; ajankohtaisuudella on siten selvät seuraamukset. Suomalainen design, jonka aina oletamme maailmankuuluksi, oli tuttu vain yhdelle opiskelijalle. Toisaalta monet eivät ehkä tieneet, mitä olisivat tohtineet kulttuuriksi karakterisoida. Monien mielissä kulttuurin käsitteeseen yhdistyy piirteitä vain korkeakulttuurista, jota kyseisen ikäluokan edustajat eivät välttämättä harrasta

“MITÄ TIEDÄT SUOMALAISESTA YHTEISKUNNASTA?”

en tiedä mitään	44 %	(11)
hyvä sosiaaliturva	20 %	(5)
ilmainen terveydenhuolto	12 %	(3)
demokratia	12 %	(3)
tiukka alkoholipolitiikka	4 %	(1)
ortodoksinen	4 %	(1)
itsenäinen valtio	4 %	(1)
erittäin tasa-arvoinen	4 %	(1)
ilmainen koulutus	4 %	(1)
naiset ovat tärkeitä	4 %	(1)
vihreä elämänmuoto	4 %	(1)
protestanttinen enemmistö	4 %	(1)
ei kuningaskunta	4 %	(1)
50 % tulovero + 22 % arvonlisävero	4 %	(1)
lainkuuliaisuus, erityisesti liikenteessä	4 %	(1)

Lähes puolet opiskelijoista ei tiedä suomalaisesta yhteiskunnasta mitään. Sosiaaliturvamme on kuitenkin tehnyt vaikutuksen viidennekseen. Yhdelle vastaajista on muodostunut painajaismainen näkemys suomalaisesta verotuksesta. Liikennekuri on monen suomalaisen mielestä outo ilmiö. Kaiken kaikkiaan mitään yhtenäistä linjaa ei väittämien perusteella synny, vaan havainnot ovat varsin irrallisia, melko neutraaleja, jotkin jopa positiivisia.

“MITÄ TIEDÄT SUOMEN LUONNOSTA?”

paljon järviä	64 %	(16)
paljon metsiä	56 %	(14)
kaunis	12 %	(3)
turmeltumaton	12 %	(3)
villi	12 %	(3)
kylmä	12 %	(3)
karhuja	12 %	(3)
soveltuu kalastukseen	12 %	(3)
hirviä	8 %	(2)
koivuja	4 %	(1)
rauhallinen	4 %	(1)
ilmansaasteongelmia	4 %	(1)
valoisa kesällä	4 %	(1)

Järviemme olemassaolo on markkinoitu maailmalle hyvin; vain noin kolmasosa opiskelijoista ei ollut kuullut niistäkään. Osittain se, että vastaajien joukossa oli paljon metsäopiskelijoita, vaikutti siihen, että puulajeista - muistakin kuin koivuista - oli paljon yksittäisiä mainintoja. Luontomme koskemattomuuteen ja puhtauteen uskoo varsin moni maahantulija.

“MITÄ MUUTA TIEDÄT?”

taloudellinen lama	4 %	(1)
Euroopan korkeimmat alkoholismi- ja itsemurhaluvut	4 %	(1)

Täysin avoimeen kysymykseen ei yleensä hevin saa vastausta, joten saaliin laihuus ei ole ihme. Molemmat vastaukset heijastelevat nykyhetken ankaaraa todellisuutta.

“MISTÄ OLET SAANUT TIETOSI?”

kirjat	60 %	(15)
suomalaiset	28 %	(7)
ystävät	24 %	(6)
matkaoppaat	6 %	(4)
TV	8 %	(2)
sanomalehdet	8 %	(2)
lähetystö	4 %	(1)
omat kokemukset	4 %	(1)

Huolimatta siitä, että monilta alueilta ei osattu mainita montakaan yksityiskohtaa, 60 % on tutustunut johonkin Suomea käsittelevään teokseen. Se, että lähes kolmasosa on saanut tietoa suomalaisilta, kertoo, miten tärkeitä kontaktit ovat ja miten huolellinen itsekkunkin maattamme esittelevän pitäisi olla. Melkein puolelle vastaajista tieto oli siirtynyt suullisesti, joten tämän kanavan merkistystä ei ole syytä aliarvioida.

4. LOPUKSI

Kansainväliset opiskelijat tietävät varsin niukasti Suomesta. Tieto on melko stereotyypistä, mutta onneksi ei kovinkaan kielteisesti väritynyttä. Jos-sain määrin maantuntemuksen vähyyshämmästyttää, sillä opiskelijoillahan olisi ollut mahdollisuus hankkia informaatiota etukäteen. Toisaalta ihmettely voi olla aiheetonta. Ehkä tiedon ennalta keräämistä korostaa pikemminkin turisti kuin nuori opiskelija: jos oleskelu maassa on lyhyt, ei saata kuvitellakaan perehtyvänsä kohdemaahan ja sen kulttuuriin vain ja vasta paikan päällä. Voidaan myös olettaa, että osa opiskelijoista haluaa hypätä tuntemattomaan, hankkia tarvittavaa informaatiota maahan saavuttuaan. Lisäksi Suomi ei ehkä ole monenkaan eurooppalaisen mielestä erityisen merkittävä valtio: mitä itsekukin meistä tietää Hollannista, Lichtensteinista tai Liettuasta?

Vaikka opiskelijat eivät viipyisikään maassamme kovin kauan, heille on hyvä välittää mahdollisimman oikea kuva Suomesta. Vasta maahan tullut on kiitollinen valistettava, koska hän on yleensä hyvin motivoitunut ja

haluaa oppia kaikkea uutta. Kielteiset tuntemukset tulevat hiukan myöhemmin, ja jos kulttuurinopettaja onnistuu hyvin, kulttuurisokkiakin voidaan ennalta ehkäistä. Valitettavasti Suomessakin asenteet ulkomaalaisia kohtaan ovat jatkuvasti muuttumassa yhä kielteisemmiksi, tosin vaihtopiskelija törmää tähän todellisuuteen varsin harvoin.

Joka tapauksessa suomea toisena kielenä opettavalle tarjoutuu lukuisia haasteita. Ensimmäinen haaste on avoin suhtautuminen omaan kulttuuriin, jonka monimuotoisuuden suvaitseva myöntäminen on opettamisen edellytys. Kulttuuri elää, joten opettajankin on havainnoitava aktiivisesti muutosta. Hän voi auttaa oppijaa korkeimpien kynnyksen ylitse, mutta hänen on kyettävä tunnustamaan oma kömpelyytensä: jokainen voi kompastua. Lisäksi opettajan pitäisi olla valmis oppimaan itsekin, sillä kulttuurinopetus on vuorovaikutusta, jonka laatuun vaikuttavat kaikki siihen osallistujat.

VIITTEET

¹ Kieliyhteisö on useimmiten hyvin heterogeeninen, ja siten kommunikatiivisen käyttäytymisen kompleksisuuden vuoksi kulttuurieroista on mahdollista saada vain likimääräinen käsitys (Schröder 1991: 23).

² Liebkind (1988: 76) toteaa, että sosiaalipsykologiassa stereotypiaa määriteltäessä korostetaan sen yleistävää luonnetta ja yhteyttä havaintoprosessiin. Stereotypia on tämän määritelmän mukaan tapa havaita yhtäläisyyksiä tietyn ryhmän jäsenten välillä silloinkin, kun niitä ei ole. Samalla tavalla havaitaan eroja suhteessa muihin ryhmiin silloinkin, kun niitä ei ole. Omasa tutkimuksessani stereotypiat eivät perustu havaintoihin, vaan ne ovat kaavoittuneita ennakkoluuloja ja -näkemysyksiä, joiden syntysyitä uskaltaa vain arvailla.

LÄHTEET

Acton, W.R. - J. Walker de Felix, 1986. Acculturation and mind. In Valdes, J.M. (ed.) *Culture Bound. Bridging the Cultural Gap in Language Teaching*, 20-32.

- Cummins, J. 1981. The role of primary language development in promoting educational success for language minority students. California State Department of Education, *Schooling and the Language Minority Student: A Theoretical Framework*. Los Angeles: Evaluation, Dissemination and Assessment Center, 3-30.
- Curran, C. 1976. *Counseling-Learning in Second Languages*. Apple River, Ill.: Apple River Press.
- Gardner, R.C. - W. Lambert 1972. *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*. Rowley, Mass.: Newbury House.
- Guiora, A. 1972. Construct validity and transpositional reseach: Toward an empirical study of psychoanalytic concepts. *Comprehensive Psychology* 1 (2), 139-150.
- Häyrinen, Leena 1994. Pikkunähti Suomi. *Suomen Kuvalehti* 37/1994.
- Laurinen, L. & M-R. Luukka (eds.) 1994. *Puhekulttuurit ja kielen oppiminen*. AFinLAN vuosikirja 1994. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (AFinLA) julkaisuja no. 52.
- Liebkind, K. 1988. *Me ja muukalaiset - ryhmäraajat ihmisten suhteissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Maslow, A. 1954. *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row. Reprinted in 1970.
- Sajavaara, K. & D. Marsh & T. Keto (eds.) 1991. *Communication and Discourse across Cultures and Languages*. AFinLAN vuosikirja 1991. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (AFinLA) julkaisuja No. 49.
- Schröder, H. 1991. How to avoid ethnocentricity and stereotypes in analyzing another culture. In Sajavaara, K. & D. Marsh & T. Keto (eds.) *Communication and Discourse across Cultures and Languages*, 17-36.
- Seeley, H.N. 1985. *Teaching Culture. Strategies for Intercultural Communication*. Lincolnwood, Illinois: National Textbook Company.
- Tiittula, L. 1994. Suomalaisen puhekulttuurin stereotypiat ja todellisuus. In Laurinen, L. & M-R. Luukka (eds.) *Puhekulttuurit ja kielen oppiminen*, 95-107.
- Valdes, J.M. (ed.) 1986. *Culture Bound. Bridging the Cultural Gap in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wong-Fillmore, L. 1983. The language learner as an individual: implications of research on individual differences for the ESL teacher. *On TESOL '82*. Washington, D.C.: TESOL, 157-173.